

«Επιστρέψτε στα πρωτογενή πλεονάσματα»

Πρέπει να είναι προτεραιότητα μαζί με τη συνέχιση των μεταρρυθμίσεων τονίζει ο επικεφαλής του ESM Κλ. Ρέγκλιγκ

Της ΕΙΡΗΝΗΣ ΧΡΥΣΟΛΩΡΑ

Την υιοθέτηση μιας συνετής δημοσιονομικής πολιτικής, με επιστροφή σε πρωτογενή πλεονάσματα από το 2023, και τη συνέχιση των μεταρρυθμίσεων θεωρεί ως τους σημαντικότερους παράγοντες για το μέλλον της ελληνικής οικονομίας ο διευθύνων σύμβουλος του ESM, Κλάους Ρέγκλιγκ.

Μάλιστα, όπως επισημαίνει στη συνέντευξή του στην «Κ», οι παράγοντες αυτοί θα παίξουν καθοριστικότερο ρόλο από άλλους που μας ανησυχούν, όπως η αύξηση των επιτοκίων. Θα είναι δε αποφασιστικοί για την επίτευξη της επενδυτικής βαθμίδας, για την οποία ο κ. Ρέγκλιγκ αφήνει ανοικτό το αν θα επιτευχθεί το 2023.

Η θητεία του κ. Ρέγκλιγκ λήγει στις 7 Οκτωβρίου. Επειτα από μια 12ετή εμπειρία με επίκεντρο την ελληνική κρίση βραβεύτηκε την περασμένη εβδομάδα στην Αθήνα με το διεθνές βραβείο Φιλελληνισμού Λόρδος Βύρων. Ο βασικός στόχος, η διατήρηση της Ελλάδας εντός της Ευρωζώνης, επιτεύχθηκε, λέει, θυμίζοντας πόσο κοντά φθάσαμε το 2015 στο Gexit, όταν λίγοι πίστευαν ότι η Ελλάδα θα φέρει εις πέρας ένα τρίτο πρόγραμμα, όπως ο ίδιος είχε υποστηρίξει. Συμφωνεί, πάντως, κι αυτός ότι η αναδιάρθρωση του χρέους θα μπορούσε να είχε γίνει νωρίτερα.

Στο πλαίσιο της επίσκεψής του εδώ συναντήθηκε με τον πρωθυπουργό Κ. Μητσοτάκη για τελευταία φορά υπό την παρούσα ιδιότητά του και έλαβε διαβεβαιώσεις, όπως λέει, ότι η χώρα θα επιστρέψει σε πρωτογενή πλεονάσματα τον επόμενο χρόνο. Υπάρχουν κι άλλα σημεία όπου απαιτείται περαιτέρω πρόοδος κατά τον επικεφαλής του ESM: Δικαιοσύνη, τράπεζες, δημόσιες επιχειρήσεις, διαδικασίες πτώχευσης. Για την Ευρώπη συνολικά ο κ. Ρέγκλιγκ προειδοποιεί ότι τα επόμενα τρίμηνα θα είναι δύσκολα, με πολλούς να περιμένουν ύφεση. Σημειώνει, πάντως, ότι η ενεργειακή κρίση είναι διαφορετική από την πανδημία, πρέπει να αντιμετωπισθεί σε επίπεδο κρατών-μελών και δεν μπορεί να συνεχιστεί η δημιουργία ταμείων, όπως του Ταμείου Ανάκαμψης.

– Τον περασμένο μήνα η Ελλάδα βγήκε από το καθεστώς της ενισχυμένης εποπτείας. Επειτα από όλα αυτά τα χρόνια, πόσο έτοιμη είναι να επιστρέψει στην κανονικότητα όπως οι άλλες ευρωπαϊκές χώρες; Ποια θεωρείτε ότι ήταν τα κυριότερα επιτεύγματα και ποιά υπάρχουν ακόμα καθυστερήσεις;

– Το ταξίδι ήταν μακρύ. Μακρύτερο απ' ό,τι έπρεπε να είναι. Και επώδυνο για τον πληθυσμό. Έπρεπε να αντιμετωπιστούν

“

Η Ελλάδα πέτυχε. Αφότου τελείωσε το πρόγραμμα στήριξης, η οικονομική επίδοση της Ελλάδας ήταν καλύτερη από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης.

Οι ελληνικές τράπεζες έχουν κάνει πολλά, αλλά πρέπει να συνεχίσουν να μειώνουν τα μη εξυπηρετούμενα δάνειά τους.

Αν οι ξένοι επενδυτές πειστούν ότι το σύστημα Δικαιοσύνης λειτουργεί καλά, η Ελλάδα θα καταστεί πιο ελκυστική.

σοβαρά προβλήματα κατά την περίοδο προσαρμογής. Η ανταγωνιστικότητα είχε χαθεί, το δημοσιονομικό και το εμπορικό έλλειμμα ήταν πολύ μεγάλα και έπρεπε να διορθωθούν. Όμως η Ελλάδα πέτυχε. Αφότου τελείωσε το πρόγραμμα στήριξης, η οικονομική επίδοση της Ελλάδας ήταν καλύτερη από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης, παρομοίως με τις άλλες χώρες που δανειστήκαν από τον EFSF και τον ESM. Μέσα από τις δυσκολίες προχωρήσαμε χωρίς να ξεχάσουμε αυτό που ήταν σημαντικό: τη δημιουργία ενός βιώσιμου μέλλοντος με ευημερία για τον ελληνικό λαό.

Φυσικά, ακόμη και μετά την ενισχυμένη εποπτεία, είναι σημαντικό να συνεχιστούν οι μεταρρυθμίσεις. Και αυτό ισχύει για κάθε χώρα. Για την Ελλάδα είναι σαφές ότι η υιοθέτηση συνεθής δημοσιονομικής πολιτικής θα είναι σημαντική για το μέλλον. Ο πρωθυπουργός –τον οποίο συνάντησα για τελευταία φορά υπό την παρούσα ιδιότητά μου–

Για την Ελλάδα είναι σαφές ότι η υιοθέτηση συνεθής δημοσιονομικής πολιτικής θα είναι σημαντική για το μέλλον, σημειώνει ο Κλάους Ρέγκλιγκ.

επιβεβαίωσε ότι το πρωτογενές ισοζύγιο θα επιστρέψει σε πλεόνασμα τον επόμενο χρόνο. Αυτό είναι σημαντικό δεδομένο του υψηλού δημόσιου χρέους αλλά και της σημασίας για το μέλλον του στόχου να επιστρέψει η Ελλάδα του χρόνου σε επενδυτική βαθμίδα.

– Αυτή θα ήταν η βασική σας συμβουλή στην κυβέρνηση;

– Είναι ένα σημαντικό σημείο. Φυσικά υπάρχουν και άλλα που πρέπει να γίνουν και τα οποία βρίσκονται στην ατζέντα της κυβέρνησης. Οι ελληνικές τράπεζες έχουν κάνει πολλά, αλλά πρέπει να συνεχίσουν να μειώνουν τα μη εξυπηρετούμενα δάνειά τους. Πρέπει να καταστούν ισχυρότερες ώστε να υποστηρίξουν την οικονομική ανάπτυξη παρέχοντας πιστώσεις.

Οι κρατικές επιχειρήσεις πρέπει να συνεχίσουν να μεταρρυθμίζονται για να γίνουν πιο παραγωγικές. Η Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών και Περιουσίας παί-

ζει ένα σημαντικό ρόλο σε αυτό το πλαίσιο. Οι διαδικασίες πτώχευσης πρέπει να εφαρμοστούν καλά. Η μεταρρύθμιση της Δικαιοσύνης είναι επίσης σημαντική. Αν οι ξένοι επενδυτές πειστούν ότι το σύστημα Δικαιοσύνης λειτουργεί καλά, η Ελλάδα θα καταστεί πιο ελκυστική γι' αυτούς ως προορισμός επενδύσεων.

– Πιστεύετε ότι η επενδυτική βαθμίδα μπορεί να επιτευχθεί σύντομα;

– Δεν μπορώ να μιλήσω εκ μέρους των οίκων αξιολόγησης, αλλά γνωρίζουμε από τις εκθέσεις τους και από τις επαφές μαζί τους ότι η δημοσιονομική κατάσταση είναι σημαντική γι' αυτούς, καθώς πρέπει να σταθμίσουν κατά πόσον το χρέος είναι βιώσιμο. Εξετάζουν τη δημοσιονομική πορεία και την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων, γιατί αυτοί οι παράγοντες ενισχύουν την αναπτυξιακή δυναμική μακροπρόθεσμα. Και αυτή είναι αποφασιστικός παράγοντας για την αξιολόγηση της βιωσιμότητας του χρέους. Υπάρχει ίσως πιθανότητα να επιτύχει η Ελλάδα την επενδυτική βαθμίδα τον επόμενο χρόνο. Ωστόσο, αυτό εξαρτάται επίσης από την εξέλιξη των εγχώριων και των διεθνών παραγόντων.

– Πιστεύετε ότι οι οίκοι θα περιμένουν για μια τέτοια απόφαση μετά τις εκλογές; Η πολιτική σταθερότητα είναι σημαντικός παράγοντας γι' αυτούς;

– Αυτός είναι επίσης ένας σημαντικός παράγοντας. Αλλά, πάλι, δεν μπορώ να πω ποτέ ακριβώς θα δράσουν και δεν θα δράσουν όλοι ταυτόχρονα.

– Ανησυχείτε ότι η Ελλάδα ίσως βρεθεί σε δύσκολη θέση ξανά, καθώς ο άνοδος των επιτοκίων θα μπορούσε να εκτροχιάσει τη βιωσιμότητα του χρέους της;

– Οχι για τα επόμενα χρόνια, επειδή η Ελλάδα έχει μεν το υψηλότερο ποσοστό χρέους στην Ευρώπη, αλλά πάνω από το μισό χρέος της διακρατείται

από δημόσιους πιστωτές και ιδίως τον EFSF και τον ESM. Ως εκ τούτου, ένα μεγάλο μέρος του ελληνικού χρέους έχει μεγάλες περιόδους ωρίμανσης και πολύ χαμηλά επιτόκια. Γι' αυτό και το επιτοκιακό βάρος αυτού του χρέους είναι σχετικά χαμηλό. Επιπλέον, το 2018 λάβαμε μέτρα για να προστατεύσουμε την Ελλάδα από μελλοντικές αυξήσεις επιτοκίων. Ένα συγκεκριμένο τμήμα του χρέους έχει σταθερά επιτόκια, που ως εκ τούτου δεν επηρεάζεται από τις αυξήσεις στα επιτόκια της αγοράς.

Το πιο σημαντικό, επομένως, είναι να συνεχίσει η Ελλάδα μια συνετή, υγιή δημοσιονομική πολιτική και να εφαρμόσει τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις για να διασφαλίσει μια εύρωστη οικονομική ανάπτυξη κι ένα αποτελεσματικό οικονομικό περιβάλλον. Αυτοί είναι οι αποφασιστικοί παράγοντες, περισσότερο από τη σύμφωνη νομισματικών συνθηκών.

– Συνολικά από την εμπειρία σας θα λέγατε ότι έγινε καλή δουλειά στην Ελλάδα, ότι βγήκε κάτι καλό απ' όλα αυτά; Μετανιώνετε για κάτι;

– Ο βασικός στόχος να κρατηθεί η Ελλάδα μέσα στην Ευρωζώνη επιτεύχθηκε. Και αυτό ήταν ένα πολύ καλό αποτέλεσμα. Φτάσαμε πολύ κοντά στο Gexit το 2015. Όταν υποστήριξα δημοσίως τότε ότι το τρίτο πρόγραμμα της Ελλάδας θα μπορούσε να δουλέψει, λίγοι με πίστεψαν. Αλλά δούλεψε. Η αποχώρηση από την Ευρωζώνη θα ήταν μια πραγματική οικονομική καταστροφή για την ελληνική οικονομία και για τον ελληνικό λαό. Θα ήταν επίσης μια πολιτική καταστροφή για την Ευρώπη, όχι μόνο για την Ελλάδα. Θα είχε αλλάξει τη φύση της νομισματικής ένωσης. Κάτι τέτοιο θα μας είχε καταστήσει ασθενέστερους διεθνώς, από οικονομική αλλά και πολιτική άποψη. Μαζί είμαστε πιο δυνατοί.

– Θα κάνατε κάτι διαφορετικό εάν αρχίζατε πάλι από την αρχή;

– Δεν ήμασταν προετοιμασμένοι για την κρίση του ευρώ. Όταν μαθαίνεις στην πράξη υπάρχουν πράγματα που εκ των υστέρων βλέπεις ότι θα μπορούσαν να είχαν γίνει διαφορετικά. Πολλοί παρατηρητές σήμερα συμφωνούν ότι η αναδιάρθρωση του χρέους το 2012 θα έπρεπε να έχει γίνει νωρίτερα. Αλλά τότε δεν είχαμε ακόμα τους μηχανισμούς. Ήταν η πρώτη φορά που συνέβαινε κάτι τέτοιο σε μια νομισματική ένωση. Ζούσαμε στιγμές άνευ προηγούμενου.

Σήμερα είμαστε πολύ καλύτερα προετοιμασμένοι. Και στον ESM παίρνουμε πολύ στα σοβαρά τα μαθήματα που μάθαμε. Εργαζόμαστε συνεχώς για τη βελτίωση των γνώσεών μας και της ετοιμότητάς μας.

Τα επόμενα τρίμηνα θα είναι δύσκολα, πολλοί περιμένουν ύφεση

– Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης είναι υπό αναθεώρηση. Ποιες θα έπρεπε να είναι οι βασικές αρχές του νέου συμφώνου;

– Το πιο σημαντικό πράγμα που πρέπει να θυμόμαστε είναι ότι χρειαζόμαστε ένα μηχανισμό συντονισμού των δημοσιονομικών πολιτικών στη νομισματική Ένωση. Έχουμε μία κεντρική νομισματική πολιτική, αλλά μία αποκεντρωμένη δημοσιονομική πολιτική, η οποία πρέπει να συντονίζεται. Αυτό πρέπει να γίνει με αποτελεσματικό τρόπο, δεν πρέπει να είναι υπερβολικά περίπλοκο. Αυτό είναι ένα από τα προβλήματα του υφιστάμενου συμφώνου. Έχει καταστεί τόσο περίπλοκο, ώστε πολλοί δεν καταλαβαίνουν πώς λαμβάνονται συγκεκριμένες αποφάσεις και αυτό δεν είναι καλό για την αξι-

πιστία στα εθνικά κοινοβούλια και στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Το σύμφωνο πρέπει να είναι απλούστερο, πιο κατανοητό και να παραμένει πιστό στον βασικό του στόχο: τη διατήρηση της βιωσιμότητας του χρέους σε όλα τα κράτη-μέλη.

– Ανησυχείτε ότι η Ευρώπη θα έχει ύφεση σύντομα;

– Η κατάσταση δεν είναι εύκολη. Οι περισσότεροι οικονομολόγοι προβλέπουν ότι τα επόμενα δύο με τρία τρίμηνα θα έχουμε αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Μερικοί παρατηρητές, κυρίως στις αγορές, προειδοποιούν ότι ίσως έχουμε ύφεση όλο το 2023. Αυτή δεν είναι η επικρατούσα άποψη, αλλά θα πρέπει να είμαστε προετοιμασμένοι ότι τα επόμενα τρίμηνα θα είναι δύσκολα. Οι τιμές της ενέργειας είναι υψηλές και υπάρχει έλλειψη

Είναι σημαντικό να αναγνωρίσει κανείς ότι δεν είναι όλα «μαύρα». Είχαμε καλύτερη ανάπτυξη στην Ευρώπη από την αναμενόμενη το πρώτο εξάμηνο.

στην προσφορά ενέργειας, κάτι που θα μπορούσε να οδηγήσει σε μείωση της παραγωγής. Η αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών υποχωρεί, πιέζοντας την κατανάλωση, και η κατανάλωση είναι το μεγαλύτερο μέρος της οικονομίας.

Ταυτόχρονα, ωστόσο, είναι σημαντικό να αναγνωρίσει κανείς ότι δεν είναι όλα «μαύρα».

Είχαμε καλύτερη ανάπτυξη στην Ευρώπη από την αναμενόμενη το πρώτο εξάμηνο και αυτό ισχύει επίσης πάρα πολύ για την Ελλάδα. Στην πραγματικότητα η Νότια Ευρώπη τα πήγε πολύ καλύτερα από τη Βόρεια Ευρώπη φέτος, σε μεγάλο βαθμό χάρη σε μια επιτυχή τουριστική σεζόν. Επίσης βλέπουμε μια πολύ ισχυρή αγορά εργασίας στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, με την ανεργία της Ευρωζώνης να βρίσκεται στα χαμηλότερα επίπεδα από την αρχή της νομισματικής ένωσης. Άλλος θετικός παράγοντας είναι ότι τα μέτρα που υιοθετήθηκαν για την πανδημία, ιδίως το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, βοηθούν επίσης σε αυτή την περίοδο της ενεργειακής κρίσης.

– Συνολικά είστε ικανοποιημένος από την ευρωπαϊκή

αντίδραση στον πόλεμο και στην ενεργειακή κρίση μέχρι στιγμής; Ασκήθηκε κριτική ότι η αντίδραση δεν ήταν τόσο αποτελεσματική όσο ήταν κατά την πανδημία, ότι η Ευρώπη καθυστερεί και δεν κάνει αρκετά για τους πολίτες της και ότι είναι ο μεγάλος χαμένος αυτού του πολέμου. Τι νομίζετε;

– Δεν είναι αλήθεια ότι τα κράτη δεν έχουν κάνει αρκετά. Έχουν κάνει πολλά. Αυτά είναι μια διαφορετική κατάσταση από την πανδημία. Βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια απώλεια εισοδήματος, μέσω της επιδείνωσης των όρων εμπορίου, που δεν μπορεί να αντισταθμιστεί. Οι δημοσιονομικές πολιτικές πρέπει να υποστηρίξουν τα ευάλωτα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις, αλλά δεν μπορούν να καλύψουν πλήρως τις απώλειες εισοδήμα-

τος για όλους. Τα μέτρα πρέπει να είναι στοχευμένα. Η ενεργειακή κρίση πρέπει να αντιμετωπισθεί βασικά σε επίπεδο κρατών. Δεν μπορεί να συνεχιστεί η δημιουργία ταμείων σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

– Μπορούν όμως να υιοθετηθούν κοινές πολιτικές.

– Αυτό είναι διαφορετικό. Η υιοθέτηση συντονισμένων πολιτικών εξοικονόμησης ενέργειας είναι πράγματι κρίσιμη, καθώς μπορεί να απαλύνει το σοκ για την οικονομία και να διευκολύνει μια αποτελεσματική κατανόηση των πόρων. Ο συντονισμός θα μπορούσε να είχε γίνει λίγο νωρίτερα, αλλά γίνεται τώρα. Η Επιτροπή θα παρουσιάσει τις προτάσεις της και όλα τα κράτη κινούνται τώρα λίγο έως πολύ σε παρόμοια κατεύθυνση.